

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 4 (47)

Заснований в 1996 році

Рівне – 2012

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 4 (47). — Рівне: РДГУ, 2012. — 242 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем підготовки педагогічних кадрів для дошкільної освіти за матеріалами доповідей міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми підготовки педагогічних кадрів для дошкільної освіти», проведеної Рівненським державним гуманітарним університетом спільно з Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України, Педагогічним університетом імені комісії народної освіти (Краків, Польща), Інститутом психології імені Л. С. Віготського Російського державного гуманітарного університету (Москва, Росія), Білоруським педагогічним університетом імені Максима Танка (Мінськ, Білорусь), Бельцьким державним педагогічним університетом імені Алеко Руссо (Бельці, Молдова), факультетом дошкільного виховання та освіти дорослих Дебреценського університету (Гайдубесермень, Угорщина), Кременецьким обласним гуманітарно-педагогічним інститутом імені Тараса Шевченка.

Матеріали можуть бути корисними для науковців, працівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний редактор) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, дійсний член НАПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Безкорвайна Ольга Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Воробійов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Малафійк Іван Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Петренко Оксана Борисівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Руденко Володимир Миколайович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський інститут слов'янознавства Київського славістичного університету);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 1 від 31.08.2012 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додатки до постанови ВАК України від 11.10.2000 р. № 1 – 03/8 і від 30.03.2011 р. № 1 – 05/3).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 09 — 06.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2012

ранній дитячий аутизм – одне з найскладніших порушень психічного розвитку, обумовлене вихідною біологічною дефіцитарністю дитини і своєрідне з самого початку, характерно, що когнітивні труднощі таких дітей частіше виявляються в ситуаціях соціальної та емоціональної взаємодії і нейробіологічно дефіцитнісно пов'язані із вихідним особливим соціальним та емоціональним розвитком.

На жаль, у наш час такі діти не можуть повністю реабілітуватися. Параметри індивідуального розвитку дітей-аутистів суттєво відрізняються в кожному конкретному випадку. Незважаючи на те, що реакція на корекцію чи лікування у кожної дитини є індивідуальною, за окремими виявами синдрому аутизму можна досягнути позитивних результатів. Найбільший поступ простежується у поведінкових проявах, наприклад: усунення спалахів гніву, порушень сну, самоскалічення. Корекція є успішною у питаннях соціалізації, мовленнєвого розвитку і вербальної комунікації. Це має велике значення для розвитку соціальних навичок і формування відносної незалежності цієї категорії дітей. Проте ці успіхи часто пов'язані з цілком визначеними ситуаціями, і перенесення сформованих навичок соціального спілкування на інші ситуації неможливе. У сфері розвитку інтелектуальної діяльності успіхи зазвичай незначні. Однак спеціальне лікування та корекційне навчання, безумовно, можуть дати поштовх до розвитку дитини з раннім дитячим аутизмом.

Перспективу подальшого дослідження ми вбачаємо в розробці системи корекційних занять, направлених на розвиток: відчуття і сприйняття зорово-моторної координації; навичок самообслуговування; мови і комунікативних здібностей у дітей з раннім дитячим аутизмом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Башина В. М. Аутизм в детстве / В. М. Башина– М.: Медицина, 1999.
2. Каган В. Е. Аутизм у детей / В. Е. Каган– Л., 1981.
3. Лебединская К. С. Ранний детский аутизм / К. С. Лебединская– М., 1993.
4. Романчук О. Дорога любові / О. Романчук– Львів, 2001.
5. Скрипник Т. В. Феноменологія аутизму / Т. В. Скрипник. – К. : Фенікс, 2000.
6. Шульженко Д. І. Основи психологічної корекції аутистичних порушень у дітей : [монографія] / Д. І. Шульженко. – К., 2009.
7. Baron-Cohen S. Autismo, una guida / S. Baron-Cohen, R. Bolton. – Roma, 1998.
8. Bobkowitz-Lewartowska. Autyzm dziecięcy. Zagadnienia diagnozy I terapii. – Krakow, 2000.
9. Bogdashina O. A reconstruction of the sensory world of autism, 2001.

***Резюме.** В статье рассматриваются клинические проявления, свойства и симптоматика, особенности психического развития детей с ранним детским аутизмом.*

***Ключевые слова:** клинические проявления, свойства, симптомы, диагностика, коррекция, ранний детский аутизм, нарушения развития.*

***The summary.** This article describes the clinical manifestations, signs and symptoms, especially the mental development of children this from early children's autism.*

***Key words:** the clinical manifestations, signs, symptoms, diagnostic, correction, early children's autism, a developmental disorder.*

Одержано редакцією 24.07.2012 р.

УДК: 373. 2: 371. 382

О. І. КОСАРСЬВА

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ КАЗКОТЕРАПІЇ ПРИ ПОДОЛАННІ ЕМОЦІЙНИХ ПРОБЛЕМ У ДІТЕЙ

***Резюме.** У статті описуються особливості застосування казкотерапії при подоланні емоційних проблем у дітей, а саме: опис різноманітних прийомів, які можна застосовувати при корекції дитячих страхів, проблем, пов'язаних із розлукою з близькою для дитини людиною.*

***Ключові слова:** казкотерапія, психокорекція, казка, страх.*

***Постановка проблеми.** На сучасному етапі, коли активізуються пошуки інноваційної реорганізації освітнього простору, надається перевага гуманістичній спрямованості освіти з метою максимального розвитку та формування особистості, загострюється соціальна потреба суспільства у вихованні психологічно здорового, творчо розвинутого нового покоління, починаючи з дошкільного віку – сензитивного періоду онтогенезу, що має особливе значення для подальшого розвитку людини.*

Однак більшість досліджень (О. Захаров, К. Ізард, Б. Кочубей, О. Прихожан, Т. Румянцева, Ю. Ханін та ін.) свідчать про збільшення кількості дітей із високим рівнем негативних емоційних проявів (агресія, тривожність, нав'язливе почуття страху тощо), які у свою чергу призводять до різних захворювань, впливають на комунікативну сферу, погіршують інтелектуальну діяльність, сприяють становленню низького соціального статусу особистості.

Корекцію значених вище негативних емоційних станів можна здійснювати за допомогою ігротерапії (Г. Лендрет, М. Чисякова), арттерапії (І. Ільїн, І. Павелко), казкотерапії (І. Вачков, Т. Зінкевич-Євстігнеєва, Н. Некрасова, М. Осоріна, Р. Ткач, Е. Берн, Е. Гарднер, Е. Фром та ін.)

Метою статті є розкриття особливостей застосування казкотерапії для подолання емоційних проблем у дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Психокорекція на основі роботи з казками дає можливість дитині на вербальному та емоційному рівні усвідомити, що означає «добро» і «зло», приміряти ролі того, хто ображає та кого ображають, сильного та слабого, турботливого та байдужого, апробувати ролі батьків та об'єктивно оцінити свій учинок, а також дозволяє дитині по-новому подивитись на довкілля та близьких людей. Байдужість дитини до почуттів та переживань батьків, ровесників, вихователів не є наслідком того, що дитина байдужа від народження, очевидно, це пов'язано з відсутністю досвіду співчуття, з недостатнім усвідомленням своєї поведінки та поведінки інших людей [5].

Казка дозволяє «відіграти» такі ситуації, яких немає і не може бути в оточуючому нас світі. Казка здатна допомогти емоційно пережити чужі радощі та горе, які стають усвідомленими й доступними для розуму і серця. «Чужа душа перестає бути невідомою, а своя набуває незвичних якостей та властивостей», – зазначає з цього приводу Л. Короткова [4, 4].

У казкових сюжетах у метафоричній формі відбиваються типові вікові проблеми дітей, що сприяють виникненню різного роду проблем. Діти отримують у доступній формі психологічні знання, що дають їм можливість подолати почуття неповноцінності, самотності, невпевненості в собі та допомагають зрозуміти і поліпшити стосунки з ровесниками, батьками та іншими дорослими [3].

Не завжди дитинство є безтурботним. У дитинстві трапляються і нещастя, і втрати, і трагедії, а це важко, майже неможливо прийняти дитячим розумом. Тому доки загартовується воля, виробляється рішучість, доки дитина адаптується до реалій дорослого світу, без казок їй не обійтись. Це і захист, і надія, це і віра: в житті трапляються чудеса. Вона, ця віра, оберігає дитячу психіку і допомагає дітям рости, набиратися сили і ставати самим собою.

Слухаючи казку, дитина хвилюється, співчуває, переживає, завмирає від страху і, затамувавши подих, чекає продовження, щоб зрозуміти, як герой виплутається з біди, і зітхнути полегшено. Розслабитися, коли усе закінчилося, і переможене зло, і «бенкет на весь світ», і «текло по вусах, а в рот не потрапило...». Розповідаючи казки, ми не переконуємо дітей, що це – вигадано, а навпаки, показуємо – і дозволяємо вірити в те, чого немає. Адже немає живої води і добро не завжди перемагає зло.

Уміти зібратися з силами, вистояти і перемогти, набути другого дихання, коли перше закінчується зовсім, це вже для дорослих, але джерело такої внутрішньої сили, той ключ – він у дитинстві. У тій вірі в чарівні чудеса. З часом, подорослішавши, дитина навчиться відрізняти правду від вигадки, навчиться орієнтуватися у реальному світі, але та віра (дитяча) в диво — його оберіг – залишиться з нею. І допоможе їй не зневіритися і витримати, коли важко, коли неможливо терпіти. І нехай з віком вона переплавиться в іншу віру – віру в земні чудеса. Витік її – у дитячій казці.

До трьох з половиною-чотирьох років у світі дитини з'являються страхи. Вони були і раніше, але більше фоном, а тепер, коли активно, на новому рівні розвивається мислення дитини, вони активізуються. Навіть діти, які були безстрашними, раптом починають боятися, лякатися, страшитися. Хто чого: павуків, подряпин, темряви, комарів, уколів, закритих дверей, гілок, що гойдаються на деревах за вікном, крові, кішок, собак, свого хворого горла. І майже усі ці страхи-варіації одного і того самого – страху смерті. Страх смерті (у тій або іншій варіації) переслідує людину все життя, але пережити і змиритися, тобто прийняти його, людина повинна в дитинстві.

У дітей він спочатку проявляється як боязнь за свою цілісність, свою безпеку. Потім з'являються думки, спочатку смутні, невизначені, про життя і смерть, про те, що буде «потім». До шкільних років вантаж додається: діти починають побоюватися за своїх рідних і близьких, за тих, хто їм значущий. Важко назвати певний час, коли у тієї чи іншої дитини почнеться пік страхів. Але у будь-якому випадку потрібно заздалегідь підготувати її. Допоможе така проста іграшка – лялька-рукавичка, що надівається на руку – і оживає.

Діти взагалі люблять лялькові вистави: надівати на руки, показувати із-за ширми, і люблять не даремно. Казки з цією лялькою-«рукавичкою» допомагають дитині здолати свій «смертельний» страх. Дитина вже усвідомила своє тіло і полюбила його – і тепер вона боїться будь-яких змін у ньому («і що тоді буде зі мною!»). Насправді нерідко буває так: не болить нічого, однак дитина, уловивши в організмі якесь незнайоме відчуття, лякається і хоче, щоб її переконали: не бійся, у тебе все гаразд, це не страшно, не небезпечно, не шкідливо для тебе.

Тому, граючи з лялькою-рукавичкою або спостерігаючи за її виступами, дитина своїми очима бачить: ось вона не ціла (то півтулуба немає, то ніг), не ціла – однак, жива-здорова, чудово себе почуває, спілкується і навіть щосили веселиться. Ляльку-рукавичку можна зробити із старої м'якої іграшки. Розпороти знизу, вийняти усю начинку, окрім тієї, що в голові. Потім одягається на руку – і оживає казковий герой. А потім можна придумувати казки і ляльок оживляти. Теми можуть бути різноманітними. Можна почати зі «Здрастуй! Ти чому сидиш і тремтиш?».

До казки особливої підготовки не потрібно. Дитину захоплює сам процес. Якщо грати щодня і при цьому залишати ініціативу за дитиною, з часом стане помітним один і той самий мотив. У когось це – битви, і спори, і сварки, у когось – пошуки друга, хтось із малюків усе лікує і лікує, хтось – не хоче лягати спати, хтось – рятує, рятується і провалюється у болото, губиться в дрімучому лісі. Потрібно звертати увагу на ці повторення. Можливо, вони не означають нічого: просто дитина поки що не вміє вигадувати казки і тому повторюється. А

можливо (і навіть цілком імовірно), так вона намагається висловити той самий смутний страх, думки про смерть, які в ній оселилися. У будь-якому випадку потрібно зробити так, щоб казка не обривалася, була доведена до логічного кінця і, що найголовніше, до щасливого. Якщо лікувалася лялька – вона видужує, якщо застряг у болоті – зміг вибратися з нього. Такі нехитрі дії допоможуть дитині внутрішньо заспокоїтися, повірити, що вона під захистом, із нею нічого жахливого не станеться і не пропаде вона «за просто так».

Найстрашніший страх, який турбує дошкільників: «Де я був і куди я подінуся потім? І що це таке? І чому? І як це – померти?». Страх смерті. Страх, який тривожить і дорослих. Маленьку людину гнітить це питання і їй важко зрозуміти, і їй страшно, особливо вночі, особливо коли спить, і змінюється світ, і мама кудись іде.

Є речі, які й дорослим зрозуміти неможливо, а дитині тим більше. Утрата. Діти так чи інакше зустрічаються зі смертю, побачивши вбитого птаха, мертвого метелика, помирає улюблена тварина. Не варто дотримуватися думки, що діти не розуміють: це тільки здається, що глянув – пройшов мимо – забув. У дітей пам'ять дуже міцна. Вони можуть переключитися: сміятися, бігати, грати; однак це зовні, на зовнішньому рівні. Усередині залишається нерозуміння, тривога і страх, що іноді доходить до жаху, а дитина таким чином ніби його блокує. Однак уночі страх повертається, іноді не тільки вночі. Він може вийти назовні раптовою хворобою, страшними снами тощо. Особливо складно доводиться тим дітям, у яких є власний сумний досвід розлучення з кимось із близьких.

У випадках втрати близької істоти дитина відчуває:

- Світ нестійкий, усе мінливе, руйнується звичний порядок, стійкість і надійність. Стабільність світосприйняття дітям потрібна, це їх опора (недаремно діти люблять певні ритуали, традиції – від чищення зубів до спільної прогулянки у вихідний день).
- Оскільки діти погано орієнтуються в часі й не мають досвіду, а є тільки «зараз», і якщо зараз – погано, то здається, що це назавжди.
- Немає досвіду втрати, не знає, як поводитися, як себе заспокоїти.
- Боїться за себе, за своє майбутнє. Смерть для дитини – завжди «раптом» (А раптом і зі мною?).
- Ще один страшний страх – за батьків (З ким я тоді залишуся?).
- До тварини дитина звикла, на місці звички залишилася порожнеча, тепер її бракує – і це знову створює невизначеність, мінливість.

Відчуття провини. Усі люди перед тими, хто помер, почувають себе винуватими; дитина може згадати, що ображала, пам'ятає, що тягнула за хвіст, штовхала та шльопала. У них можуть виникати думки, що це відбулося через них (діти – егоцентристи, стоять у центрі світу і усе, що навкруги, – вважають, що через них і для них; особливо чуйні діти – їм удвічі важко, вони всі емоції оточуючих пропускають крізь себе). У глибині душі може залишитися пригнічений стан, хоч дитина вже не зіставлятиме це з минулим (ніби забула).

У таких випадках потрібно:

– по-перше, не приховувати. Найстрашніше – невідомість. Потрібно сказати правду, однак не занадто яскраво (багато дітей дуже вразливі, і яскраві детальні картинки надовго вкарбуються в пам'ять і позбавлять спокою);

– по-друге, пояснити, що це означає (Не дихає. Став як камінчик, холодний, твердий, тому що життя пішло з тіла), можна розповісти про душу;

– по-третє, пояснити, куди дівається той, хто помирає. Якщо дитина не знатиме, то може уявити (може подумати, що десь у будинку сховався, що ходить ночами і скрипить мостинами; може й інше: що викинули на вулицю, а там холодно-мокро, і воно, улюблене звірятко, замерзло і тремтить від холоду. Це не кращий вихід – приховувати й залишити все дитячій уяві). Шляхи дитячої логіки незбагненні. Не знаючи правди, дитина здогадується і придумує своє. Діти можуть навіть подумати, що дорослі жорстокі, і в голову дитини прийде зовсім абсурдна думка, що, якщо вона сама захворіє, невідомо, раптом і її так само кудись подінуть, позбавляться;

– по-четверте, потрібно допомогти пережити. Дитина повинна знати, що її страждання розуміють і розділяють, дати можливість висловитися, щоб не тримала в собі невисловлені думки. Дитина, коли страждає, свої переживання може відреагувати в крикові, метушні, капризах, дуже поганій поведінці. Так поведуться і більшість дорослих. Подібний стан може затягнутися, якщо вчасно не підтримати;

– по-п'яте, згадувати світлі спогади. Вони повинні з часом «перекрыти» страх утрати;

– по-шосте, залишити зорову пам'ять (фото, малюнки, відеозаписи). Доречною буде саморобна книга, у яку можна записувати казки, оповідання, випадки, добрі спогади. У такий спосіб дитина переконується в цінності й унікальності кожного;

– по-сьоме, вигадати казку разом. Дитині буде зрозуміліше і легше, якщо в уяві улюблена істота житиме, приходитиме в гості, потраплятиме в казкові історії, буде захисником або ангелом для дитини.

Сьогодні як ніколи діти потребують наших казок. Тому що сьогодні, як ніколи раніше, діти віддалені від дорослих, від мам, яких вони потребують найбільше. Від обіймів і ласки, від таких важливих справ, як разом полагодити полицку, спекти печиво разом. Тепер вже рідко кому так пощастить: перебувати при мамі постійно. Відчувати її, чути і розмовляти з нею. Навіть старшим дошкільникам також важко прийняти відокремленість від мами (віддаленість).

Після народження дитина відривається від мами, але не віддаляється від неї. Ще довго їх міцно утримує невидимий зв'язок, коли обидва вони як одне ціле. І відсутність мами маленька людина сприймає як катастрофу. Навіть якщо у неї відмінна няня, чудовий догляд, навіть якщо всі ночі постійно мама поряд. Дитині обов'язково потрібно пояснювати, куди відлучається близька людина, і коли повернеться. Інакше, розгублена і страждаюча, вона перестане довіряти, вважати найголовнішою людиною на світі. Інакше підірветься базова довіра – основа формування характеру і ставлення до життя взагалі (Ця довіра спочатку до мами, потім – до великого світу, яка формується у дітей ще в перші роки життя). Чого дитина недоотримає в дитинстві – від того вона буде страждати все своє життя. І страждання ці (звичай неусвідомлені, таємні, що виходять на поверхню сотнею проблем) не закінчаться до тих пір, поки людина не заповнить того, чого не вистачало колись. Доки потреба в спілкуванні, потреба в безпеці – з дитинства не буде задоволена.

Якщо в ранньому дитинстві дитина часто залишалася без близької для неї людини, то цю проблему можна відкорегувати, тобто дати людині можливість отримати те, що колись вона недоотримала. Людська психіка влаштована так, що в складних ситуаціях запускаються механізми психологічного захисту. У дошкільному віці найчастіше проявляється «регрес» – одна з чудових властивостей людської психіки: повернення в минуле (до минулого стану, до минулих звичок), так душа людська ніби шукає підтримку, опору в той час, коли все було добре. Якщо підтримка знайдена – такий регресивний стан триває недовго. Якщо підтримки немає і труднощі, проблеми не долаються, у минулому можна «зафіксуватися». А це в подальшому може заважати розвиватися як особистості. Казки в такому випадку можуть стати своєчасним відступом у щасливі дні й утіхою, вони допоможуть дитині відчувати дуже важливий стан: близькі поруч, її люблять, завжди захистять.

У випадках розлуки з близькою людиною дитині потрібно зрозуміти, що її не кидають, тому необхідно підготувати її до цього. Дуже часто відсутність батьків діти раннього віку сприймають як покарання. Чим менша дитина, тим важче їй зрозуміти, чому зникає мама. Їй може здатися, що її кинули-залишили, оскільки вона «погано поводиться», не слухається або просто набридла (особливо бояться діти, яких часто лають-докоряють і порівнюють: «Іди, ти поганий... як набридло... а от та дівчинка, дивись, яка чистенька, а ти...»). У випадках раптового зникнення близької людини дитина дезорієнтується, тобто приходиться до висновку: нікому довіряти не можна, треба завжди вартувати.

У випадках розлуки з близькою людиною потрібно робити акцент на тому, коли повернеться мама, тоді дитина зможе легше перенести розлуку. Можна придумати казку або вручити іграшку-замінник, яка, звичайно, мами не замінить, але розлуку скрасить. Дитина може їй покаржитися, поговорити з нею «про життя». Ляльки-маріонетки схожі на людей, і з ними добре розігрувати сценки про «до побачення, я пішла». Для дитина віком півтора року вистачить і такої коротенької фрази, а для тих, хто старше, можна влаштовувати діалоги: куди пішла, навіщо пішла, що потім буде. Дитина, орудуючи своєю маріонеткою, може висловити свої претензії, невдоволення. Якщо не висловлювати свої почуття, тримати їх у собі, вони можуть накопичуватися (а в подальшому спричинити виникнення капризів, неврозів та інших дитячих проблем).

Маріонетку можна взяти в руки, «оживити», а потім знову відкласти в бік, а потім «оживити» знову. На символічному рівні маленька людина сприймає це як догляд (але не назавжди) і повернення (життя триває, все нормально).

Розлука переноситься (переживається) легше тими дітьми, які в батьківській любові не сумніваються. Такі діти, звиклі до близькості, навіть більше страждають, доки мами/тата немає поруч, але такі переживання душевних травм не залишають. У випадку від'їзду потрібно, щоб дитина відчувала внутрішній душевний зв'язок. Для цього використовують такі прийоми:

- *Фотографія*: поставити на видне місце загальний портрет сім'ї. Радісний. Найприємніші, теплі емоції зв'язуються не з розлукою, а з тим, що всі разом.
- *Серія казок, записаних на диктофон*. Якщо дитина звикла слухати на ніч казки, то нехай кожен вечір засинає під мамин голос.
- *Казка по телефону*. Можна розповісти цілу казку, можна – уривок, і кожного разу продовжувати. У цьому сенсі цікаві «багатосерійні» казки. Розмова, вона коротка, пройде, а казка залишиться, і може довго займати увагу, і дитині буде ніколи сумувати.
- *Спільна казка*. Можна записати на відео якийсь спільний захід. Наприклад, фіззарядку. Дитина малює ставить диск і робить зарядку з мамою разом, вона – у телевізорі, дитина – поруч у кімнаті.
- *Написання листів*. Якщо дитина не вміє писати, можна писати під диктовку, можна зробити «малюнкового» листа. Важливо, щоб дитина малювала свої труднощі, смуток-тугу, радість. Листи скрашують розлуку, їх можна не тільки почитати, можна покласти під подушку, понюхати, укладати та виймати з конверта, багато разів «перечитувати». Листи можна відчувати на дотик, а для дітей це є особливо цінним.

Висновки. Отже, казкотерапія є цінним методом психологічної роботи з дітьми. У роботі з дитиною психолог не використовує «психологічної» мови аналізу, однак зберігає здатність виходу в аналітичний простір для розуміння того, що потрібно дитині і як це їй дати. Придумана разом казка може розповісти, що відбувається в душі дитини, а найголовніше те, що казка допомагає поєднати два світи – буденний світ дорослих та чарівний світ дітей.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо в розробці методичних рекомендацій для батьків щодо використання казкотерапії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вачков И. В. Сказкотерапия. Развитие самосознания через психологическую сказку / И. В. Вачков. – М. : Ось-89, 2007. – 144 с.
2. Вологодина Н. В. Сказкотерапия, или как стать победителем / Н. В. Вологодина. – Ростов н/Д. : Феникс, 2006. – 256 с.
3. Зинкевич-Евстигнеева Т. Д. Формы и методы работы со сказками / Т. Д. Зинкевич-Евстигнеева. – СПб. : Речь, 2008. – 240 с.
4. Короткова Л. Д. Сказкотерапия для дошкольников и младшего школьного возраста : [методические рекомендации для педагогической и психокоррекционной работы] / Л. Д. Короткова. – М. : «ЦГЛ», 2004. – 246 с.
5. Некрасова З. Сказочные возможности / З. Некрасова, Н. Некрасова – М. : ООО Издательство «София», 2008. – 224 с.
6. Притчи, сказки, метафоры в развитии ребенка. – СПб. : Речь, 2007. – 296 с.
7. Ткач Р. М. Сказкотерапия детских проблем / Р. М. Ткач – СПб. : Речь, 2008. – 118 с.
8. Чех Е. В. Я сегодня злюсь. Расскажи мне сказку / Е. В. Чех. – М. : Сфера, 2009. – 144 с.

Резюме. В статье описаны особенности использования сказкотерапии при решении эмоциональных проблем у детей, а именно: описание разнообразных приемов, которые можно использовать при коррекции детских страхов, проблем, связанных с разлукой с близким для ребенка человеком.

Ключевые слова: сказкотерапия, психокоррекция, сказка, страх.

The summary. This article describes the peculiarities of the application of the story therapy while dealing with the emotional problems in children, namely: the description of different techniques that can be used for the correction of children's fears, the problems related to the separation from a person close to the child.

Key words: story therapy, psychocorrection, fairy tale, fear.

Одержано редакцією 24.07.2012 р.

УДК: 37: 06. 053. 52

Е. Е. КРАВЦОВА

ОБЩЕНИЕ И ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ: ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНОЙ АСПЕКТ

Резюме. У статті автор обґрунтовує проблему розуміння природи спілкування. На прикладі спілкування як провідної діяльності дитини немовлячого віку розглядається, яке спілкування може бути назване діяльністю і яка мотиваційна основа такого спілкування.

Ключові слова: спілкування, діяльність, провідна діяльність, мотивація.

Постановка проблеми. Среди психологов нет единого мнения, является ли общение деятельностью в психологическом смысле этого слова. Так, мощное направление, заданное А. Леонтьевым [2] и его пониманием природы общения и представленное, в первую очередь, М. Лисиной [3; 4; 5] с ее сотрудниками и учениками, изучает общение именно в деятельном аспекте. Опираясь на разработки этого направления, Д. Эльконин [6] предложил рассматривать общение в качестве ведущей деятельности младенческого возраста. М. Лисина [4] при анализе общения младенца находила в нем все структурные компоненты полноценной деятельности и прослеживала изменение специфики этих компонентов и самой деятельности общения в различных детских возрастах.

Изложение материала исследования. В то же время нельзя не отметить, что говорить об осмысленной цели того или иного действия даже в контексте общения применительно к младенцу первого полугодия жизни – большая натяжка. Категория же деятельности предполагает осознанность целей действий, осуществляющихся в контексте деятельности с ее не всегда осознанной мотивационной основой. Целенаправленность, осознанность, этапы планирования и контроля – все это вряд ли может иметь прямое применение к общению совсем маленького ребенка, а между тем, именно в этом возрасте, в первой половине младенчества, общение и является собственно острием развития, его «точкой роста». Но если нет целенаправленности действий – то нет и деятельности, или, вернее, то, что есть, не является деятельностью.

С другой стороны, если мы понаблюдаем за хорошо развивающимся ребенком чуть постарше, хотя бы второго полугодия жизни, то нередко увидим такое общение, которое гораздо больше похоже на деятельность. Например, малыш «просит» (на своем дословном, но вполне освоенном им и понятном для матери языке) дать в ручки понравившуюся вещицу, находящуюся в поле его зрения на книжной полке. Тут проявятся и ориентировочный, и планирующий этапы, и использование всех доступных и подходящих к случаю средств убедительности, и контроль успешности, который выразится в радости обладания или в реве разочарования. Тут мы без натяжек и переносных смыслов можем сказать, что ребенок ясно осознает, какова именно цель предпринимаемых им усилий и что он – субъект своей деятельности, направленной, как и полагается, на объект и имеющей все необходимые структурные компоненты.

Но тут сразу возникает вопрос, какова же мотивационная основа такого общения. Ответ очевиден: ребенком движет стремление завладеть понравившимся предметом. Так как именно мотив определяет характер

ЗМІСТ

<i>Алеко О. А.</i> Формування первинного соціального досвіду дитини в родині як педагогічна проблема.	3
<i>Анципирович О. Н.</i> Теоретические и практические аспекты проблемы проектирования средств обучения в музыкальном воспитании детей дошкольного возраста.	6
<i>Безносок О. О., Плахотнік О. В.</i> Науково-методичні засади екологічної освіти і виховання учнів початкової школи.	10
<i>Бондаренко Н. Б., Ляшова Н. М.</i> Особливості організації підготовки майбутніх педагогів до роботи в умовах наступності дошкільного закладу та початкової школи.	13
<i>Войтович О. В.</i> Емоційна культура вихователя як умова ефективної педагогічної діяльності.	17
<i>Врочинська Л. І.</i> Дослідження стану роботи педагогів ДНЗ з виховання гуманної поведінки дітей старшого дошкільного віку.	21
<i>Гаврілова Л. Г.</i> Використання мультимедійних навчально-розвивальних засобів у музично-естетичному вихованні дошкільників.	25
<i>Гецько С. І.</i> Компетентність батьків як умова успішного виховання особливої дитини.	29
<i>Глінчук Ю. О.</i> Використання мультфільму як дидактичного засобу при формуванні елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку.	32
<i>Горбатова Е. В.</i> Развитие изобразительного творчества старших дошкольников в условиях интеграции содержания дошкольного образования.	36
<i>Горопаха Н. М.</i> Компетентнісний підхід у екологічній освіті дітей дошкільного віку.	39
<i>Дичківська І. М.</i> Поліцентрична сутність мотивації до інноваційної педагогічної діяльності.	43
<i>Доманюк О. М.</i> Організаційно-методичні засади співпраці педагогів і батьків у становленні соціального досвіду дошкільників.	48
<i>Дубинина Д. Н.</i> Формирование коммуникативных умений у детей старшего дошкольного возраста.	52
<i>Зайцева Л. І.</i> Педагогічні умови формування у старших дошкільників знань про об'єкти природно-предметного довкілля.	56
<i>Золотарева Е. К.</i> Системная модель инновационного куррикулума для начальной ступени образования.	60
<i>Кирста Н. Р.</i> Психологічний контекст професійно-орієнтованих дисциплін за фахом «Дошкільне виховання».	66
<i>Ковалев В. Н.</i> Формирование конативной конфликтологической компетенции у студентов психологического факультета.	68
<i>Ковшар О. В.</i> Забезпечення готовності до навчання та наступності в контексті організації передшкільної освіти.	71
<i>Козлюк О. А.</i> Інтегрований підхід до проблеми дитинства.	74
<i>Комарова І. А., Спирин С. В.</i> Игровые основы радиационной безопасности дошкольников.	79
<i>Кондратець І. В.</i> Рефлексія як структурний компонент структури готовності педагога до інноваційної діяльності.	83
<i>Кононко О. Л.</i> Психологічні аспекти впровадження компетентнісного підходу в підготовку фахівців із дошкільної освіти.	86
<i>Косарева Г. М.</i> Клінічні прояви, ознаки та симптоми раннього дитячого аутизму.	90
<i>Косарева О. І.</i> Особливості застосування казкотерапії при подоланні емоційних проблем у дітей.	94
<i>Кравцова Е. Е.</i> Общение и деятельность: теоретико-прикладной аспект.	98
<i>Лазарович Н. Б.</i> Наступність у розвитку обдарованості дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку.	99
<i>Луценко І. О.</i> Підготовка майбутніх вихователів до формування комунікативно-мовленнєвої діяльності дітей у контексті системно-цілісного підходу.	103
<i>Малашенок М. А.</i> Развитие творческих способностей дошкольников в процессе обучения ручному ткачеству.	106
<i>Маліновська Н. В.</i> Підготовка майбутніх вихователів до формування мотивації навчально-мовленнєвої діяльності старших дошкільників.	110
<i>Маркотенко Т. С.</i> Фразеологізми як засіб формування національних цінностей у студентів.	113
<i>Марчук Г. В.</i> Соціальний досвід як основа соціальної компетентності дошкільників.	117
<i>Мельникова М. С.</i> Становление дошкольника как субъекта двигательной деятельности.	120
<i>Міхєєва О. І.</i> Педагогічні умови розвитку здібності до вирішування у дітей старшого дошкільного віку.	124
<i>Нечай С. П.</i> Музичний фольклор як домінуючий тип художнього сприйняття світу в період дитинства.	128
<i>Одерій Л. Є., Роздимаха А. І.</i> Особливості використання мистецтвознавчої оповіді в мовленнєвому розвитку дітей дошкільного віку.	131
<i>Олійник О. М.</i> Система підготовки фахівця дошкільної освіти до театральної-ігрової діяльності та професійної майстерності.	135
<i>Онищук І. А.</i> Розвиток творчого самовираження старших дошкільників у музичній діяльності.	138

Павлов Ю. О. Методологічні підходи до організації профілактичної роботи зі студентською молоддю у формуванні здорового способу життя, упередженні ВІЛ/СНІДу.	142
Павлюк Т. О. Засоби та методи формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку.	146
Падалка О. І. Розвиток професійних мотивів у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у процесі формування пріоритетних педагогічних цінностей.	149
Пашико В. Л. Метафора как средство освоения культуры детьми дошкольного возраста.	153
Плахотнік О. В. Формування дружніх взаємин у дітей дошкільного віку.	156
Поніманська Т. І. Підготовка студентів до гуманістичного виховання дітей старшого дошкільного віку: стан та проблеми.	162
Рего Г. І. Передумови формування методики роботи в інституціях дошкільного виховання Закарпаття (кінця XIX – початку XX ст.).	166
Руденко Ю. А. Компетентнісний підхід до розвитку увиразнення мовлення майбутніх вихователів.	170
Савченко М. В. Педагогічні умови виховання самостійності дітей дошкільного віку в ігровій діяльності.	173
Садова Т. А. Організація пізнавальної діяльності студентів у сучасному ВНЗ: теоретичний аспект.	176
Семенова Н. І. Формування здорової особистості у процесі взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї.	180
Сидельникова О. Д. Виховання ціннісного самоставлення у дітей дошкільного віку.	184
Синельников В. Б., Данилова Н. И. К вопросу о присвоении универсальных категорий человеческого мышления в дошкольном возрасте.	188
Старжинская Н.С., Тукач В.П. Современные тенденции дошкольного образования в Республике Беларусь.	190
Степанова О. І. Мовленнєва ситуація в системі з розвитку усного монологічного мовлення дошкільників.	193
Стреха Е. А. Проблема преемственности в экологическом образовании детей старшего дошкольного и младшего школьного возраста.	196
Сузанская Т. Н. «Детский текст»: к вопросу об историко-литературных основах курса детской литературы.	199
Трусова О.Л. Веб-квест як інноваційна інформаційно-комунікаційна технологія вищої школи підготовки майбутніх вихователів.	205
Фасолько Т. С. Теоретичні підходи до проблеми формування асертивної поведінки у дітей дошкільного віку.	208
Шебеко В. Н. Влияние средств физической культуры на развитие личности ребенка.	211
Шелестова Л. В. Формування картини світу дошкільників: проблеми теорії й практики.	215
Яблонська Т. М. Взаємодія викладача та студентів у педагогічній підготовці, побудованій на принципі рольової перспективи.	220
Янциур Л. А. Художня освіта майбутніх вихователів як основа керівництва образотворчою діяльністю дошкільників.	224
Демень П. Можливості використання методу проектів у румунських дошкільних закладах.	227
Жебровська Т. Зустрічі і навчальні діалоги з мистецтвом, або про мистецтво, близьке дітям.	232
Телекі Ю. Минуле та сучасність дошкільних закладів Угорщини.	235
Відомості про авторів.	238